Sayı: 22 NİSAN 1935 Yıl: 2

ALTIOK

HALKEVİ MECMUASI

Edirne

İÇİNDEKİLER

HER AYIN ON BEŞİNDE ÇIKAR

SAHİBİ ve NEŞRİYAT M. İBRAHİM AKINCI

ALTIOK

EDİRNE HALKEVİ MECMUASI

HALKEVİ

„Halkevleri soysal bir ödevi üzerlerine almışlardır. Bu ödev vatandaşların toplanıp gerek ilim alanında ve gerek soysal bakımından birlikte konuşabilmek âdetine alışmalarıdır. Memlekette gerek müspet ilimler ve gerek güzel san'atlar yolunda ve gerekse içtimaî alanlarda vatandaşların bir aile gibi bulunup yaşamalarında her şeyden evvel vatanperverlik hisleri kuvvet bulur.„

Yukarıki sözleri değerli Başbakanımız İsmet İnönü'nün Halkevlerinin yıldönümünde söylediği açma nutkundan aldım.

Türk değişimi vehim yerine ilmi, yeis yerine iymanı, tevekkül yerine başarmağı koydu; genç, ihtiyar bütün yurddaşlar ilme, teknike sarılarak iş bölümünde bir yer tuttular. Geçmişte dünyaya örnek olan Türk medenî varlığını dirilteceğiz, onun izleri üzerinde yürüyerek yepyeni soysal bir varlık kuracağız. Okullarımız yeni nesli bu ülküyle yetiştiriyor, kültür müesseselerimiz durmadan ilerliyor.

Bu müesseselerin başında, bu ülküyü yaymak ve başarmaları toplayıp birleştirmek yükümünü üzerine almış olan Halkevleri vardır. Hastasına şifa vermekten gelen doktor, sınıfından çı-

kan muallim, destgâh başından kalkan usta, sapanını bırakan köylü burada birbirini görecek, tanıyacak, kaynaşacaktır. Bu sezişler ve kaynayışlardır ki Türkün tükenmez bir kudret olan yurdseverliğini besliyecek, bütünleştirecektir. İşte Başbakanımızın veciz bir surette ifade ettiği, Halkevlerinin en büyük ve ulusal mânâsı da budur.

Halkevleri iş bölümünde yer alarak ayrılan Türk vatandaşlarını müşterek ülkü etrafında sağlam bir nesic gibi dokuyup birleştiren bir tezgâhtır. Dokuduğu nesic millî varlığımızdır.

Halkevleri bu gayelerine ulaşmak yolundadır. Halkevlerinin son bir yıllık çalışma raporlarını toplıyan broşürü okuyanlar bu kanaatimizi teyid edeceklerdir. Hem uzağa gitmeğe ne lüzum var; Edirne evimizin yalnız Köycülük kolunun yürüyüşünü, köylülerin her hafta akın, akın Halkevine koştuklarını, sıcak ve samiymî bir hava içinde evcilerle kaynaştıklarını gördükten sonra buna inanmamak betbinlik olur.

Ancak bu verimli başarmaları, hummalı bir faaliyet haline getirmek ve kullanılan vasıtaları her gün biraz daha tekemmül ettirmek lüzumuna da kaniiz. ALTI OK ta bu düşüncenin yedimiyledir ki kısa bir fasıladan sonra daha mütekâmil ve daha verimli bır şekilde yayma işine tekrar başlıyor. Geçen yıldaki çalışmaların görünüşü sevinc verici ve inandırıcıdır.

Temennimiz ayni sevinci duyan fakat istenildiği kadar Halkevine bağlanmamış ve ayak alıştırınamış olanların bu sevinçle Halkevine koşmalarıdır. Ülküye tam yolla gidiş buna bağlıdır. Bu ülkü ise istisnasız her Türkün bağlandığı kuvvetli bir dilektir.

Çünkü Halkevlerinin ülküsü vatan ülküsü ile birdir ve beraberdir.

REŞAD

ULUSAL BİRLİKTE

SEVGİ ve İSTEK

Yeryüzü yaratıldığı gündenberi ulasal varlık, ve ulusal birlik bütün dünya ulusları için bugünkü kadar yüksek bir değer almamıştır denilebilir. Uluslar insanlar kadar ve insanlık kadar eskidir. Tarihin ulaşamadığı çağlardanberi uluslar varlıklarını göstermiş, birliklerini ve topluluklarını kuvvetlendirmeğe çalışmıştır. Tarih dediğimiz uçsuz bucaksız alanda her ulus yeryüzünün yüce ırmakları gibi değişik kurunlarda kâh coşmuş, köpürmüş ve önüne gelen çitleri yıkıp götürmüş, genişlemiş ve yayılmış; kâh durgunlaşmış ve yatağına çekilmiştir. Bu öyle erkli bir varlık ki ucunu ve sonunu bulmağa çabalamak boştur. En eski çağlardan bugüne kadar bu örende gelip geçen pek çok bilginler ulusal varlıkların aslını ve akışını aramağa koyulmuşlar; yazmışlar ve söylemişler; çok kez de birbirine uymaz sözler ileri sürmüşlerdir. Bu ele avuca sığmaz, tartıya gelmez... çok derin ve özel bir varlıktır. Bu varlığıu kaynaşması, taşması ve canlanması; bir sözle canlılığı ve tazeliği, kişisel varlığımızın en derinlerinde duyduğumuz için, apaydındır. Çağlıyarak akan sularda, fırtınalarda ve yıldırımlarda, elektrik dalgalarındaki gibi duyulan, görülen, bilinen ve tüm olarak anlatılamıyan bir varlık; özel ve yüce bir varlık; varlıkların varlığı vardır!

Gelgelelim Âdem oğlu tek durmaz, her gözüne çarpan varlığı anlamak, kavramak ve anlatmak ister. Bunda çok haklıdır. Usumuzun ışığını üstüne çevirmek istediğimiz her varlık bize daha nurlu ve sevimli görünür. Ulusların varlığı kendi özünde, kendi benliklerinde yaşar. Her rlusun milyonlarca teklerden ve bu teklerin kaynaşıp birleşmesinden meydana geldiğini göz önüne alarak bu topluluğun nasıl ve neden böyle olduğunu araştıranlar bu alanda çeşid çeşid oylarını kitaplara döküp doldurmuşlardır. Bu araştırmaların ulusallık ilk oyunun çağımız için bir inanç ve ülkü olmasiyle de ilişiği vardır. Birkaç yüz yıl evvel Âdem oğlu için dinlerin getirdiği ve ortalığı karanlığa boğduğu kalın, kapkara bulutların arkasından bambaşka bir güneş doğmuş ve karanlıkları dağıtmış; azgın ve kara

yüzlü cehennem bekçilerini inlerine tıkmıştır.

İşte o gün bu gün her ulus kımıldanmış ve kendi özünde kaynaşan varlığın kutluluğunu derin derin duymuştur. Yine her ulus üstündeki eski ve kirli paçavraları silkinip atarak derisinin altında dolaşan arı sıcak kanının akışını dinlemeğe koyulmuş; yurdunun ve elinin binbir bayıltıcı kokular taşıyan havasını bagrına doldurmağa ve gergin erkli göğdesini gümüş gibi parlıyan suların yüzünde tertemiz, çırçıplak gözetlemeğe başlamış ve ulusal benliğini gittikçe daha derin duymuş ve duymakta bulunmuştnr. Bunu hep böyle duymaktayız; atalarrmız da böyle duymuşlardır. Yâdellerin havasiyle bunalanların kendilerini, kendi öz ulusal varlıklerını unuttukları; afyon yutmuş gibi uyuyakaldıkları da olmuştur. Yurdumuzun her bucağını aydınlatan devrim (inkılâp) güneşi ve ulu sallık ilk oyu, ulusal varlık ve birlik dirimi onları da uykularından uyandırmış, ulusun budunsal kaynağından yüreklerine taze can sunmuştur.

Düşüngenler, oy severler bu kaynaşmanın, birleşmenin iç yüzünü aramaktan hiç yorulmuş görünmüyorlar. Onlar duygulardan, sezgilerden üstün olarak uslarının aydınlattığı yolu tutmuşlardır; ulusallık kaynağına bu yoldan gidiyorlar. Arkalarında sürükledikleri uluslar ve çoklnklar da vardır. Ulusallık ilk ayu nun genişletilmesi ve işlenilmesi yer yer değişmektedir. Çıkan yazılara ve basılan kitalpara baktığımızda bunu çok açık görürüz. Bu alanda Fransız, İtalyan, Alman ve İngiliz bilginlerinin görüşleri, düşünüşleri ve anlatışları hep başka başkadır ve çok kez de birbirine uymamaktadır. Birdefa ulusallık, ulusal birlik ilk oyunun ortalığı kaplaması ve ulusların benliklerinde derinden derine sezilmesi, duyulması uğultularla karışık bir örperiş, bir uyanış ve bir kımıldanış olmuştur. Evet, uluslar dün de, dünden çok daha evvel de vardı! Ne yazık ki kendi öz varlığını, öz benliğini böyle içli ve derin duymamıştı; anlamamıştı. Bu uyanış, örperiş nasıl oldu ve nereden geldi? Yüce Türk ulusu için olduğu gibi ulusallık ilk oyu, ulusal varlık ve birlik ülküsü dediğimiz bu tılsımlı, ılık ve canlandırıcı nefes nereden esti; nice yayıldı ve ulusların tinsel varlıklarını kapladı, onları uyandırdı, diriltti? Bunun bir tarihi vardır; bunun yayılması ve ulusları budunları sarması yüz yıllık bir evvele dayanır. Ulusallık ilk oyunun bu tarihsel gidişini burada ele almağı ve araştırmağı, bu yazının eninekonuna uygun görmediğimizden, bundan sonraya bırakıyoruz.

Bütün bunları ilerde daha

derlitoplu olarak bir kitab halinde sayın okuyucuların önüne koymağı düşünmekte olduğumuzdan burada ancak ulusal varlığın anaoylarına ve anatemellerine dayanan düşünceleri elden geldiği kadar az sözle anlatmağa çalışmak istiyoruz. ünlü okuyucuların şöyle bir sorgu koymaları düşünülebilir : Bu kadar ince uzun düşünüşleri daraltmak, kısmak ve az sözle anlatmağa çalışmak üzüntülü olmaz mı? İşte bizim de çok özendiğimiz burasıdır. Okuyanları üzmeden, sıkmadan konuşmak, anlaşmak ve yüce ulusal yükümlerimizi daha iyi yapma yöndemlerini belirtmek için bizden başkaları bu yolda ne düşündüklerini, ne söylediklerini de bir kez araştırmak gerekliği kendisini göstermektedır.

Az evvel ulusal birlik düşünüş ve kavrayışlarının uluslar arasında başka başka olduğunu ve her ulus düşünürlerinin başka başka görüşlerle diğerlerinden ayrıldıklarını söylemiştim. Ta ilk uygurluk kurunlarında elen gezgin ve bilgin İstrabon „her ulus için ayrı çeşid düşünüş, duyuş ve yaşayış yolları ve kuralları vardır„ gibi bir anlamla ulusal varlık ilk oyunu belirtmek istediği görülmüştür. Ondan sonra nice yüz yıllar geçmiş ve daha birçok düşünüşler belirmiştir. Bunlar arasında her yana en çok sokulan ve evrende en çok yayılan Fransız ulusu severlik okulası bilginlerinin görüş ve anlayışlarıdır. Bunların içinde birkaçı ulusal varlığın temeli gide gide kan birliğine —ırk esasına— dayanır; düşüncesini öne sürmüşler ise de en azı kendi ülkelerinde bunun öz bir varlığı, bir tutarı olmadığını ve yeryüzünde başkalariyle kavga, alış veriş, evlenme, gibi pek çok kana dokunur karışmalar ve birleşmeler yüzünden ulusal kan birliği tüm olarak bulunamıyacağını düşünerek ulusal birliğin temeli ve özü „istek ve sevgi„ dir; ulusu kuran tek kişilerin tinleri, tinsel varlıkları ulusal varlığın kaynağı ve durağıdır; diye öne atmışlardır. Bu bizim ayrı ayrı kişisel varlık yönünden düşündüğümüz gibi düpedüz bir istek ve sevgi değildir. Bütün genişliğiyle ve tekleri derinliğinde eriten, çekip götüren „Budunsal yaşayış isteği, budunsal yaşayış erki ve ulusal sevgi„ dir. Bu alanda derin anlayışlı yazılariyle ön alan ve ilk adımı atan Fransız yazarlarından us-sever „Ernest Rönan„ olmuştur ki düşüncelerinin anaçizgilerini diğer bir yazı ile sevgili okuyucuların yüce katlarına iletmeği üzerime alıyorum.

E. RUHİ GÜNALP

KOCA SİNAN

BÜYÜK YARATICININ 347 NCİ YILDÖNÜMÜ İÇİN

Her sene 31 Martta ihtifali yapılan, yüksek adı bütün Türk'lerce tanrının rahmeti ile anılan Mimar Sinan'ın tercümeihali hakkında pek çok eserler yazıldı; pek çok sözler söylendi. Onun için bugün, ben, o Kayseri'li Türkoğlu Türkün, o, istendiği zaman kılıcı ile, istendiği vakit ise keser ve testeresi ile, perger ve kalemi ile ulusuna, yurduna yararlıklar gösteren Koca Sinan'ın uzunuzadıya tercümeihalinden bahsedecek değilim.

Macar'lar, Mimar Sinan'ın Macar, Rum'lar Rum, Ermeniler Ermeni, Bulgar'lar Bulgar olduğunu iddia ederek ondan kendilerine bir şeref hissesi çıkarmak isterler. Hattâ bizim bazı tarihçilerimiz bile onun Yeniçeri, devşirme neferi olması dolayısı ile Macar yahut Rum olduğunu yazmışlardır. Halbuki Sinan, Kayseri'de Abdülmennan adında bir Türk'ün oğlu olup onun da babası Yusuf adında bir Türk idi. Devşirme memuru olan amcasının yardımı, kayırması ile Sinan Acemi oğlanları kışlasına alınmış, orada okuyup yazma öğrendiği gibi çocukluğunda, daha babası evinde iken özendiği, başladığı marangozluğu, mimarlığı da orada ileriletmiştir.

Sinan, Yeniçeri olduğu zaman Yavuz'la beraber Çaldıran seferine gittiği gibi kanunî sultan Süleyman ile birlikte Belgrad ve Rodos seferlerinde bulunmuş, gösterdiği yararlıklara ökdul olarak Atlı sekban sınıfına geçirilmiş idi. Macarlarla olan Mohaç seferinde de bulunarak düşmanlarla erkekçesine çarpıştı ve bu yeğitliği karşılığı olarak Zenberekçibaşılığa geçti. Sadrazam Lûtfi paşa ile Bağdad'a İran seferine gittiği zaman Vangölü üstünde kullanılmak üzere iki haftada üç kadırga düzmüş ve bu kadırgalarda kaptanlık ederek vatana o devirlerde hizmet etmişti. Sinan'ın bu yararlığı da gözden kaçmadı. Kendisine birçok armağanlardan başka Subaşılık rütbesi de verildi. Buğdan seferinde Prut ırmağı üzerine köprü yapılmak lâzım gelince Kanunîye Subaşı Sinan'ı sağlık verdiler. Kanunî, Sinan'ı çağırıp

köprünün yapılmasını emretti. Bu büyük işi de on üç günde bitirdi ki Türk gücünün ne olduğunu Sinan'ın ne yüksek himmetli bir adam olduğunu bu büyük köprü gösterir,

İşte bundan sonradır ki Sinan istemiye istemiye mimar başı olmuş, Türk yurdunun her tarafında beş yüzden ziyade büyük eser bırakmıştır. İşte Koca Sinan'ın bu eserleri, Türk san'atının, Türk medeniyetinin Avrupa san'at ve medeniyetinden üstün olduğuna tanıklık etmek üzere bugün hâlâ her yerde yaşamaktadır. Evet, Osman oğullarının Viyana önüne kadar gittikleri tarih sahifelerinde kaldı. Fakat mimarların, ustaların, Sinan'ın eserleri o memleketlerde hâlâ yaşıyor. Bugün millî sınırlarımızdan çok uzaklarda, Macaristan'da, Transilanya'da, Bosna'da, Sırb ve Bulgar topraklarında, Romanya'da, Yunanistan'da, Kırımda, Surye'de, Filistin'de, Hicaz'da Mimar Sinan'ın bıraktığı o hars ve medeniyet âbideleri Türk istidadının yüceliğine birer canlı şahittirler.

Sinan'ın İstanbul'daki, Edirne'deki, başka yerlerdeki camilerinden, mescitlerinden, hamamlarından, kervansaraylarından, bedestenlerinden, kütüphanelerinden, sebillerinden, türbelerinden başka İstanbulun, Edirne'nin su yolları, Büyükçekmece Sinanlı köprüleri herbiri birer şaheserdir. Sinan'ın burada bir eserini onun yüksek ruhu önünde eğilerek almak isterim ki o da Herseğin merkezi olan Mostar kasabasında Narenta ırmağı üzerine kurduğu köprüdür. Bu köprü su yüzünden on yedi metre yükseklikte ve yirmi yedi metre uzunlukta tek gözlü bir köprüdür.

Sinan altmış seneden fazla mimar başılık ettikten sonra 101 yaşında olarak ölmüş, kırktan ziyade de adlı sanlı çırak bırakmıştır ki onlar da Sinan'dan sonra Türk san'atını tâ Hind'lere, Yemen'lere, Cezayir'lere, Azerbaycan'lara kadar götürmüşlerdir.

Birçok Avrupa tarihçileri doğruyu görmiyerek Türk'ler aleyhinde bulunurlar, Türk'lerin yalnız askerliklerinden, yıkıcılıklarından bahsederler. Hayır, Türk'ler Viyana, Moskova önlerine kadar gittikleri, Umman denizini, Ak denizi benimsedikleri zaman, yıkıcı değil, yapıcı idiler. Evet, o asırlarda Türk'ler düşmanlarına yalnız askerlikçe değil, bilgice de, kültürce de üstün idiler. İspat mı istiyorsunuz, işte

Mimar Sinan'ın ölmez eserleri. Bu Selimiye, bu Rüstempaşa hanı, bu Sokullu hamamı, bu Alipaşa çarşısı, bu Edirne su yolları Türk'ün yüksek san'atının delilleri değil midirler? Evet, bu koca yapıyı yapmak için ilkönce kuvvetli, geniş bir hayâl, yüksek bir bilgi, sonra pişkin san'atkâr, taş, mermer taşı, tuğla, kireç, horasan, demir, kurşun, ağaç, cam, sıvacı, boyycı ve daha bin türlü şey lâzım değil mi? O zaman bunlardan hiç birisi dışarıdan gelmemiş, hepsi Türk ellerinden, Türk'lerden tedarik olunmuştur. Demek ki o zamanlar bunların hepsini yetiştiriyor, yapıyor imiş.

Sinan'dan önce gelen Türk mimarlarının, mimar İlyas,ın, mimar Hayreddin'in eserleri de gözümüz önündedir. Size sorarım, bunlar da Sinan'ınkiler kadar değilse bile yine birer şaheser değil midirler? Fatih gününde Koca İshak paşanın Köstendil yanında yaptırdığı köprüye eş olacak bir köprü Bulgaristan'da hangi Bulgar kralı zamanında yapılmıştır? Bizansın en azametli zamanında yapılan Jüstinyenin Ayasofyası Mimar Sinan'ın eserleri karşısında sönük kalmamış mıdır? Narento ırmağı üstündeki köprü, Sinanlı'daki köprü, ikinci Murad devrinde yapılan Uzunköprü ve daha binlerle eserler Türk'ün yıkıcı değil, yapıcı olduklarını söylemiyorlar mı?

Gençler, bu sözümü hiç unutmayın, dedelerimiz bu ellere yalnız kılıçları ile değil, medeniyetle, bilgiyle, kültürle gelmişlerdi. Onların zamanlarını iyice araştıracak, inceden inceye öğrenecek olursanız bu sözlerimin doğruluğunu tanıyacak ve sonra bütün acuna da tanıtacaksınız. Sizden bunu bekliyoruz.

Bu 31 Mart gününü, bu büyük Sinan'ın öldüğü bu günü yaşar iken size o büyük Türk'ün yaşamasını örnek olarak veriyorum. Sinan önce de söylediğim gibi kılıcı ile ulusa, yurduna unudulmaz yararlıklarda bulunduğu gibi keseri, pergeri, şakulü, kalemi ile işte gölgesine sığındığımız böyle büyük âbideler de yapmıştır. Ona yüce tanrıdan rahmet dilerken sizin yüreğinize de onun gibi yaşamak ülküsünün doğmasını istiyorum.

OSMAN NURİ

Şiir

Yolverin Dağlar

Bu yıl cepkeninde bir kızıl gül var,
O gülü göğsünden çalverin dağlar..
Ya da, âhınızsa şu boz dumanlar,
Seller gözyaşıysa . . . salverin dağlar !

Bu yıl gözlerinde ne dağ, ne deniz,
Bir solgun saz beniz, bir ipekden iz.
Gidiyor efeniz . . Sizin efeniz.
Siz artık yalnızca kalverin dağlar !

Dağlar ülkesiydi; yeller öfkesi.
Bir dağdan bir dağa koşardı sesi,
Ne oldu, Bozdağın yaman efesi ?
Kır attan bir duyum alverin dağlar !

Olur mu, bir tutam saç tutup sarsın;
O tunçtan efeyi dağdan koparsın ?
Ya bir engel olun; koymayın, varsın . .
Ya bir gazel gibi solverin dağlar !

Yoluna çiçekden yol serecekler;
Bir suna alımlı kız verecekler;
Bu yıl tunç efeyi everecekler ,
Diyorlar : „Çiçeği bolverin dağlar !"

Eğninde mor cepken, göğsünde çiçek,
Dağların ardından güzel seçecek . .
Yolverin . . a dağlar, efem geçecek;
Efem geçecek, hee..y.. Yolverin dağlar!..

NİHAD SOM YARKIN

Tarihî Tetebbular :

EDİRNE KABRİSTANLARI

Kabul ve itiraf etmek lâzımdır ki Edirne şehir kabristanları diğer memleketlerimizde bakımsız kalan kabristanlar arasında maalesef birinciliği alır.

Kabristanlar heyetiumumiyesi itibariyle mensup olduğu memleketin bir tarihi, bir hazinesi, bir definesidir. Memleket halkının eslâfa, tarihe, san'ata karşı gösterdiği hürmet ve verdiği ehemmiyetin bir ifadesidir.

Kabristanlar birkaç noktadan tetkik olunur : Üstündeki taşların nukuş ve tezyinatı, başlıkları, kitabeleri ve içinde yatanların şahsiyetleri ve bu kabristanların dereceimamuriyeti.

Nukuş ve tezyinat, ait olduğu devrin san'at ve mimarî kıymetini ve tekâmülünü gösterir. Bunlar Edirne'de çok mebzuldür.

Başlıkları, yine o devrin müselsel ve müteakip şekil ve kıyafetlerini ve muhtelif sınıfların başlarına giydikleri ve bulundurdukları sıfatımemuriyetin derece ve mahiyetini gösteren bir nişane ve birer âbidedir ve Edirne kabristanları bunlarla da doludur.

Kitabeler, zamanın şiir kuvvetini, edebiyat kudretini ve tahrir ve ifade kabiliyetini bilhassa dil bakımından da göstermesi yüzünden iyi bir tetkik mevzuudur. Edirne kabristanlarında o kadar kıymetli ve o kadar mühim yazılar ve o kadar çok eserler mevcuttur ki bunlar saymakla tükenmez.

Tarihî şahsiyetlere gelince işte bizim en ziyade tevekkuf ettiğimiz nokta budur.

Edirne'nin fatihlerini ve onlarla beraber burada kalan ve yatanları yazmıyacağım. Edirnenin Türkeli olduğundanberi Türk diyarının her köşesinden bu güzel kasabaya gelen ve burada terkihayat eden büyüklerden de bahsetmiyeceğim. Yalnız bu memlekette doğan, bu memlekette yetişen, bu memlekette eser bı-

rakan, bu memleketin tarihinde sahifeler dolduran ve yine bu memlekette ölen ve bugün her veçhile çiğnenen kabristanlarda yatan şehir evlâdlarının bir kısmını nazarıinsafınıza tevdi edeceğim. Tarihin malı olan bu zevat arasında bakınız kimler var:

Emir Ali —Feylesof, fusus şarihî (877)
Yusuf Sinan — Hocapaşa namiyle maruf, müellif (891)
Şâir Nazmi (955)
Şair Sehi —Edib, tezkirei şura sahibi (955)
Hayali Mehmed —Şâir, divan sahibi (964)
Şâir Hıdrî —Tepegöz (970) [*]
Âşık Mehmed (975)
Şâir Emir çelebi —Divan sahibi (982)
Şâir Rizaî —Kasabzade (985)
Şâir Abdülkerim (992)
Şâir Vâlihî —Kurdoğlu (994)
Şâir Bediî (995)
Şâir Hatemî (1004)

[*] Hayalî aslen Yeniceli'dir. Çok kuvvetli sözleri var.
—Geçmiş zaman olur ki hayali cihan değer
—Sözü dilde, hayali gözünde kaldı
—O mahiler ki derya içredir deryayı bilmezler
Mısraı meşhurları bunundur.

Şâir Fennî (1007)
Hüseyin Kefevî (1010)
Muhiddini Gülşenî (1014)
Şâir Sıyamî zade (1021)
Şâir Nihalî (1014)
Şâir İbrahim—Hayalîzade (1022)
Şâir Danişî —Müderris (1037)
Şâir Bülendî (1039)
Şifaî (1043)
Şâir Tigî (1047)
Hatib Ahmed (1048)
Şâir Hâdi —Mamazade (1048)
Şâir Kisbî-Mehmed çelebi (1050)
İbni Mehmed —Müellif (1050)
İbrahim çelebi — Bostanzade, Âlim (1057)
Âlî Hüseyin —Müverrih (1058)
Şâir Said Bey (1081)
Şâir Riza—Zehrimarzade (1082)
Şâir Necati — Mevlevî, divan sahibi (1085)
Âşık Ali (1088)
Şâir Lûtfi (1088)
Kirez Ali — Müellif (1220)
Şâir Pertev-Müvekkitzade (1227)
Medhi Ef. — Eskicizade, Reisülulema (1227)
Hacı paşa (1227)
Ahmed İhsan —Ressam (1322)
Halid dede — Şair ve mevlevi (1324)
Hüseyin Recai —Ressam (1329)
Şerafeddin Şuayib — Şâir ve müellif.

Edirne'liler!
Bu kabristanlarda bu saydık-

Ayasofya müze olurken

Burası ilk defa 325 milâdî senesinde Roma imperatorıarından ve ilk Hristiyanlığı kabul eden Kostantin tarafından ahşap olarak inşa edilmişti.

Bu bina bu halde 79 sene kaldıktan sonra Arkadiyos zamanında ve 404 te yandı.

İkinci bina bundan on beş sene sonra tekrar ve gene ahşap olarak yapıldı ise de 532 de İstanbul'da çıkan kanlı bir ihtilâlde tekrar yakıldı. Bugünkü esasa işte bu tarihte imperator (Jostinanos) tarafından başlattırıldı.

Evliyaçelebi'ye göre açılan temellerden mütemadiyen sular çıkıyor ve bu suları yenmek bir türlü mümkün olamıyordu. Bunun için hususî sahrınçlar ve yollar yapılarak sular kaldırılabildi. Temeller yaştı. Bunun için de aylarca temellerin içinde

---

larımdan başka memlekete büyük hizmet etmiş daha nekadar âlimler, fadıllar, şâirler, bu memleketin imarına hasrıvücud etmiş nekadar san'atkârlar, bu memleketin muhafazası için can ve baş vermiş nekadar kahremanlar var. Unutmayınız ki analarınız ve babalarınız da onların içindedir. Bunlar sizden hürmet bekler; bunlar hakarete değil, hürmete lâyık büyüklerinizdir.

Seleflerine hürmet etmiyenlerin haleflerinden hürmet beklemeye hakları olamaz. Babalarını hakir bırakanlar çocuklarından merhamet bekleyemezler. Babasına söveni oğlu döver derler.

Kabristanlarınızın bu hali sizin yüzünüzü kızarttığı gün kabristanlarınız mamur olmağa başlamış demektir. Rifat Osman: (Edirne'den çıkmak istemem. Fakat Edirne'de ölmek te istemem; çünkü yatacak yer yok) diyordu. Filhakika daha dün aramızdan ayrılan ve büyük ihtifal ile İstanbul yolunun tarihî kabristanına gömülen bu büyük memleket adamının mezarı üstüne koyduğumuz çelenk ve çiçek demetlerini daha o akşam hayvanlar yedi ve mezarını eşti ve deşti.

ESAD SEREZLİ

odun yakılarak temel zeminleri kurudulmuş ve zemin takviye edilerek Romanın meşhur mimarlarından bu işe memur edilen (Ağnados) un reyile temellere kurşun dökülerek sağlam ve mütecanis bir temel zemini elee edilmişti. İştd bu yorucu işlerden senra bugünkü binanın ilk temel taşı atılabilmişti.

Baş mimar (Ağnados) un başkanlığı altında meşhur Bizans mimarlarından Turhalalı (Antimos) ile Milas'lı (İzodor) da bulunuyordu.

Binaya 7000 metro çevre üzerinde başlandı. Ve böylece inşaat 16 sene devam etti.

İnşaat esnasında taşçı, dıvarcı, amele vesaire olarak günde iki bin kişi kadar çalıştırılıyordu. Bugünkü Türk parasiyle 30 milyon lira kadar bir para sarfedildiği rivayet ediliyor.

O devirde, bütün emsalinden üstün olarak yapılmasiyle beraber Garp mimarî tarzlarından birine uygun değil, daha fazla Şark mimarî tarzının kullanılması düşünülmüştü.

Filvaki binanın içi başka. Dış yüzü itibariyle Şark mimarî tarzına nispeten benzetilmeğe çalışılmıştı.

Binanın inşaatına lâzım olan malzemenin bir kısmı uzak memleketlerden getirdilmişti.

Hattâ (Diana) mabedinden getirilen bir kısım malzeme meyanında 6 yeşil somaki sütun ile beyaz mermerden dört sütun ve Roma'nın çok eski bir mabedinden gelen 8 kırmızı sütun da vardı. İkmal edilen bu muazzam binanın hemen bütün kalem ve tezyinî işlerini meşhur Roma san'atkârlarından (Erjen Mani) tarafından yapılmıştı.

560 taricinde vukua gelen müthiş bir hareketiarzda binanın kubbesi ile dıvarlarının bir kısmı yıkılarak harap oldu.

Bunun üzerine Milas'lı mimar (İzodor) un yeğeni küçük İzhdur binanın tamirine memur edildi.

Küçük İzodor henüz genç iken bu mühim inşaatın bütün safhatını görmüş ve amcasına çok değerli yardımlarda bulunmuştu. Bu sebeple bu bina hakkında esaslı malûmata sahipti.

Küçük İzodor budefa kubbeyi sekiz adet granit sütun üzerine dayalı ve beyzî yapmağı düşündü ve yaptı.

Kubbe için Rodos'ta hususî bir tarzda tuğla yaptırılmıştı. Çünkü bu tuğlalar emsalinden hem daha sağlam ve hem de sıklet bakımından daha hafif bulunuyorlardı.

İzodor aynizamanda binada bir yenilik olmak üzere üst katta sütunlar üzerine kurulan kadınlar mahfelini ihdas etti. Bu yan sütunların miktarı on iki olup

bazıları bunun miktarını burcusemaya bazıları da Havariyyunun adedine uygun addederler. Üst tabakadaki sütunların adedi ise kırktır.

Bu sütunlardan tekrar sekizi Roma'dan, onu Ayasluğ'da (Diana) mabedinden, bir kısmı Atina, bir kısmı da Trova, Delos ve Sizık harabelerinden getirtilmişti.

Binada 973 te ikinci (Vasil) zamanında mühim bir tamir daha yapıldı.

En son tamirini de 1376 da Andre Nikos Palioloğ zamanında gördü.

İstanbul'un Türk'lere geçmesi üzerine ilk Cuma burada kılındı ve aydi tarihte ilk minarenin inşaatına başlandı. İkinci minare ikinci Beyazıd zamanında yapıldı.

İkinci Selim zamanında 970 te iki minare daha ilâve edilmekle beraber zamanla harab olan beden dıvarları tamir ve payelerle tahkim olundu.

Bu devirde binanın etrafı pek fazla girift mahalleler ve evlerle muhat dulunuyordu. Koca Mimar Sinan'a binanıu etrafının açılmas. ve binanın meydana çıkarılması için emir verilmişti. Fakat Koca Sinan burada yaptığı tetkikat esnasında mahallelinin hücümüne oğradı. Halk evlerinin kaldırılmasını istemiyorlardı. Bu sebeble Sinan pek müşkül anlar geçirmiş, hattâ çıkan münazaa neticesinde dayak yemekten yakasını güç kurtarabilmişti. Bunnn üzerine ikinci Selim aldığı tedbirlerle halkı evlerinden zorla çıkarttı ve bu gayrimuntazam ve girift mahalleyi cebren yıktırdı.

Binanın içindeki mermer küplerle mahfel üçüncü Murad, taş kürsu dördüncü Murad taraflarından hediye edilmiştir.

Üst mahfel ile kütüphane ve imaret birinci Mahmud tarafından yaptırıldı. Büyük kubbenin vasatındaki altın top üçüncü Ahmed zamanında alınarak yerine alelâde bir kandil kondu. Bina en son tamirini 1165 te gördü.

Binanın içindeki ilk yazılar hattat meşhur Hacı İbrahim, büyük müdevver yazılar da Mustafa İzzet tarafından yazılmıştır.

Aaasofya hakkında kısaca malûmat verdikten sonra san'at namına söylemek lâzımgelirse, bina Bizans mimarîsinin ölmez bir eseridir. Ve bu vasfını omuzlarında taşıdığı asırların yüküyle de ispat etmiştir.

Türk medeniyeti her gördüğü güzel bir eser karşısında hakkın ve san'atın hukukunu gözetmekten geri durmamıştır. Netekim ki bugün bina sırf daha iyi muhafaza edilebilmek düşüncesiyle müze olarak açılıyor. Ve bundan sonra müze olan bu kıymetli binanın daha mufassal tarihini göreceğimize şüphe yoktur.

Mimar K. DEMİRASLAN

XVI INCI ASIR OZANLARINDAN

ÖKSÜZ ALİ

NİN BASILMAMIŞ TUYUĞLARI

Not: Öksüz Ali'yi, öksüz dede ve öksüz aşık adlarıyla edebiyatımıza ilkönce bilge Prof. Dr. Fuad Köprülü tanıtmıştır. Bilge brofösör, Öksüz dede ile Öksüz aşık'ın 16 ve 17 inci asırlarda yaşayan başka başka kimseler olmaları düşüncesini ileri sürmekle beraber son dörtlüklerinde bu adları taşıyan budun tuyuğ (şiir) larının ayni kimseye aid olması ihtimalinin de pek uzak olmadığını söylemişlerdi. [1]

Gerçi biz burada bu sevimli ozanımızın tarihsel benliği üzerinde yeni bir bilgi elde etmiş bulunmuyoruz. Ancak ulusal edebiyatımızda adları bilinen ozanların en eskilerinden olan bu (Öksüz) lerden birinin (veya her ikisinin) asıl adının Ali olduğunu; ozanın eski bir cönkte bulduğumuz bir tuyuğundan; öğrendiğimizi söyliyebileceğiz.

(1) Or. Prof. Dr. Fuad Köprülü: 16 ıncı asır sonuna kadar Türk saz şairleri. İstanbul Evkaf matbaası. 1930. yüz: 31-38

Şunu da söyliyelim ki, bu yazının sonuna kattığımız beş yeni parçası ile bugün sayısı 19 u bulan tuyuğlarında; Öksüz, Öksüz dede, Öksüz aşık, Öksüz Ali gibi başka başka adlar kullanan ozanın bir tek kimse olması; düşünceye pek te aykırı görünmüyor.

Ozanın öz adının Ali olduğunu elde ettiğimiz tuyuğu açıkça göstermektedir. (Tuyuğ. N.1)

Ancak bu ğerçeği Bay Fuad Köprülü'nün Öksüz aşıka aid yaydığı tuyuğlardan biri ile de teyid edebiliriz.

Bilge Profösörün yaydığı tuyuğ şudur: [2]

Bu garib gönlümün nesin sorarsın
Herdem yâr elinden yaralı sîne
Yâr merhem etmezse unulmaz yârem
Ölür de giderim yaralı sine [3]

(2) Ayni eser. Yüz: 34. Şiir No. I
[3] sin: Mezar.

Sinem şerha şerha yaraladığın
Yâr kendi bilmez mi yaraladığın
Sarmayınca kendi yaraladığın
Kim karışır anın yaralısına

Sînem sad-pâredir yâre var söyle
Tabibe yalvarub yara var söyle
Seversen mevlâyı yâre var söyle
Görsün ne olmuşdur yaralı sîne

Bu kadar âşıklar gelür yârali
Anlar da hep yâr elinden yaralı
Değmeyince unulamaz yâr eli
Tatlı merhem sürsün yaralısına

Öksüzü kayd-ü bend olmuş bendine
Bend olmuşum ben de senin bendine
Nola süal etse bir de kendime
Yâren nerde dase yaralısına

Bu bir tecnistir. Şu demek ki tuyuğun kafiyeler i arasında cinas erdemi vardır. İşte biz bu tuyuğdaki (yaralısına) lardan birinin; ve en çok son mısradakinin;

Yâren nerde dese yâr Alisine

Olabileceğini düşünüyoruz. Gerçi eski yazılarda Ali'nin (Ayın) harfi ile yazılması, dolayısıyle kelimenin aslında da böyle olması gerekirse de şiirin şifahî istinsahlarında Ali adının değiştirilerek (Yâr Alisine) nin Yaralısına şeklinde yazılmış olması da düşünülebilir.

Son olarak; birçok eşleri gibi Yeniçeri ocağında yetişen bu eski ozanımızın 5 yeni tuyuğunu burada basmakla ulusal edebiyatımızın verimlerinden birkaç damlayı daha aydınlatmış oluyoruz :

I

Dilberin zülüfü bir karış telden
Çekelim gurbeti ne gelür elden
Bülbülü ayırmışlar gonca gülünden
Ayrı düşdüm bülbülümden gülümden

Öksüz Alim der ki burda mı durmak
Akdı gözlerimden sel oldu ırmak
Ne pek güce işmiş yardan ayrılmak
Ayrı düşdüm bülbülümden gülümden

II

Neyleyeyim nicedeyim Allahım
Yârim eller ala deyu korkarım
Varıb bir güzele gönül vereli
Bana cefa eder deyu korkarım

Varub bir güzele gönül vereli
El kavşurub karşısında duralı
Kaşı gözü turnaleyin sürmeli
Yâdellere kona deyü korkarım

Göğsünde düğmesi akdır gümüşden
Tatludur dudağı dürlü yemişden
Sakınurum seni günden güneşden
Al yanağın sola deyü korkarım

Seyreyle dilberün bugün nazına
Sürmeler çekinmiş elâ gözüne
Öksüz aşık eydür engel sözüne
Vava yârim uya deyü korkarım

III

Salını salını gelen efendim
Ol hub cemalini gören benidim
Geçdiğin yollara eyiliyidim
Hâkipaye yüzler süren benidim

Ağlayub ağlayub yüzüme bakub
Gözlerinden yaş yerine kanları
döküb
Bir ayak üstüne boynumu büküb
Karşunuzda divan duran benidim

Kirpiğin ok gibi kaşların keman
Yok mudur göğsünde zerrece
îman
Nazlanub yanımda yattığın zaman
Soyunub koynuna giren benidim

Evvel bir an ayrılmazdın yanımdan
Şimdi ayru düşdün âlîşanımdan
Puse alduğunca ak gerdanından
Siyah benlerini deren benidim

Cevri cefa etme Öksüz kuluna
Herden bu güzellik geçmez eline
Sabahdan sarulub ince beline
Ak göğşüne sinem saran benidim

IV

Gel benim kıyak bakışlım
Eller nedir sana benden ötürü
Seven âşıkların oda yakışlım
Eller nedir sana benden ötürü

Sensin benin seyrânegâhım
Sen arturdun benim derdile âhım
Benim ebru hilâlim çeşmi siyahım
Eller nedir sana benden ötürü

Keklikleyin nazlı nazlı sekişlim
Seven âşıkların oda yakışlım
Deyüb benim yürü şahin bakışlım
Eller nedir sana benden ötürü

Öksüz âşık eydür sarardım soldum
Açmadım güzelin ak göğsün bendin
Derviş Muhammedim benim efen-
dim
Eller nedir sana benden ötürü

V

Terk eyleyüb vatanını elini
Hani bizim şunda gelenlerimiz
Arayalım biz anları bulalım
Hani dostlarımız yârenlerimiz

Bırakub elleri dağlar aşanlar
Padişah uğruna sefer tutanlar
Allah yolunda şehid düşenler
Gelmedi yâd elde kalanlarımız

Gâzîler bir yere komuşlar işin
Hak yoluna vermişdir başın
Kimi eşin sorar kimi kardaşım
Hani yalı kapısında duranlarımız

Öksüz âşık eydür niçün gülemez
Kasdeyleyib hayini yanına almaz
Sılasın arzu edenler duramaz
Akşam sabah hani selâm veren-
lerimiz

NİHAD SOM YARKIN

Türk halk hikâyelerinin doğuşu
ve
Ferhad ile Şerife Hanım hikâyesi

ÖNSÖZ

Halk arasında masal dinlemek ve söylemek öncesiz ve önüne geçilmez bir istektir. Genel olarak, bir budun içinde ulusal alpların, ya da ulusal benlikler taşıyan görünüşlerin, duygu ve düşünüşlerin en çok yer buldukları geniş bir halk edebiyatı çeşidi de bu (hikâyeler) dir.

Kişi oğulları, yaradılışdanberi gözlerini kamaştıran güzellikleri; yüreklerine tatlı çarpıntılar veren yararlıkları; dokunaklı gönül vurgunluklarını; ve daha nice nice görülmemiş, duyulmamış yaşayış oluşlarını (hâdise) birbirlerine anlatmak için yanıp tutuşmuşlardır.

Yeryüzü ulusları içinde yaşayışı başdanbaşa sayısız değişiklikler gösteren Türk ulusunun halk edebiyatında ise hikâye alanı büyük bir yer kaplar.

Böylelikle, önsüz bir geçmişi olan bu halk hikâyelerimizin en eski verimleri — ne yazık ki — bugün elimizde yoktur. Şu demek, ki bugü elimizde bulunan halk hikâyeleri ulusal Türk edebiyatının eskiliği ile ölçülemiyecek kadar yeni sayılırlar.

Ancak halk edebiyatı verimlerinin bütün soysal (içtimaî) değişikliklere karşı ulusal benliklerini koruyarak sayısız asırlarda bile çok az değişdikleri düşünülürse; bugün elimizde bulunan hikâyelerin en eski Türk hikâyelerinden de bir çok varlıklar taşımakta oldukları açıkça ileri sürülebilir.

TÜRK HALK HİKÂYELERİ

XVII inci asır; Türk halk edebiyatının Anadolu'da en yüksek ve en geniş verimlerini yarattığı asırdır.

Tuyuğ (şiir) alanında Gevherî'ler, Âşık Ömer'ler, Kayıkçı Kul Mustafa'lar, Karacaoğlan'lar gibi eşsiz ustalar yetiştiren bu çağlar, hikâye ve tiyatro alanlarında da ortaya bir çok değerli ve güzel verimler koymuşlardır.

Gölge oyunu, orta oyunu gi-

bi ulusun tiyatro isteğine karşılık olarak yaşatılan edebî nevilerin bütün büyük genişleyişleri bu çağlarda olduğu gibi;

Kerem ile Aslı, Âşık Garib, Şah İsmail gibi çok ünlü halk hikâyeleri ile de şimdilik bu asırlardan başlanarak karşılaşılmaktadır.

. . . . , ...

Aralarında parmak sayısı ve (aruz) ölçüleriyle yazılmış tuyuğlar, koşuklar (manzume) da bulunan bu güzel ve anonim Türk hikâyelerinin doğuş ve kuruluşları bir çeşid değildir.

Bu hikâyelerin doğuşlarında ulusların iç ve dış acunlarındaki türlü türlü değişikliklerin izleri vardır.

Ulusların tarihsel ve soysal kaynaşmaları, kültür değişimleri dinler ve yollarında yalnız gönül değil boyun da verilen sevgiler, yurd güzellikleri, kent ve köylerdeki yaşayış ayrılıkları ve daha bunlar gibi bir çok oluşlar bu hikâyelerde ve hikâyelerin doğuşlarında ayrı ayrı yerler almışlardır.

Gene bu hikâyeler, yalnız bir tek kişinin bir tek ozanın kendi verimi olarak ta ortaya konulmuş değillerdir. Bunlarda; bütün bir ulusun birleşik yaratıcılığı, birleşik duygu ve düşünüşü vardır.

İşte biz, burada halk hikâyelerimizin bellibaşlı hangi yüzlerden ve nasıl doğduklarını anlatan düşünceleri bir sıraya koyarak derlitoplu göstermeğe çalışmak istiyoruz. Böylelikle öz kongu (mevzu) muz olan (Ferhad ile Şerife Hanım) hikâyesinin bütün bu çeşidler arasındaki yerini çizmek ve göstermek kolaylığını elde etmiş olacağız.

HİKÂYELERİN DOĞUŞU

I

a.— Değerli ve tanınmış bir ozan kendi kendine ufak bir masal uydurur. Bunu küçük bir koşuk bir destan biçiminde söyleyiverir.

b.— Kendisi uydnrmaz da, - diyelim ki - bir savaş içinde ün kazanmış bir bahadır için, ya da, başka yararlıklar göstermiş ulusal bir kahraman için onun bu yararlıklarını anlatan bir tuyuğ, bir destan parçacığı söyler.

Ancak, bu yararlıklar ve onları destanlaştıran bu ozan bu dun sırasında öyle iz bırakmış, öyle tanınmış ve sevilmişlerdir ki tuyuğ söylenir söylenmez bir-

denbire bütün ulus arasında dildendile, ağızdanağıza yayılıverir. Ve her yeni ağız o parçaya kendinden de bir kaç tuyuğ veya bir kaç söz katmaktan kendini alamaz. Böylelikle arasında bu çeşid tuyuğların da bulunduğu halk hikâyesi doğmuş, genişlemiş ve yayılmış olur.

On yedinci asırda dördüncü Murad'ın Bağdad savaşı çağlarında, Genc Osman adlı bir Türk baturunun büyük yararlıklar yaptığı duyuldu. Bir çok ozanlar bu yararlıklar için tuyuğlar yazdılar... Gene o çağların çok ünlü bir ozanı olan „Kayıkçı Kul Mustafa" da yurda can veren bu Türk çocuğu için küçük bir destan yazdı.

Ancak bu destan parçası halk arasında öyle yayıldı ona, başkalarının da kattığı yeni parçalarla o kadar genişledi ve güzelleşti, ki bu yüzden, bugün bile Anadolu'nun bir çok yerlerinde yaşamakta olan Genc Osman hikâyesi doğuverdi. [1]

II

Gene budun arasında ün kazanan bir ozanın kendi başından geçmiş işler, sevgiler, gönül alışverişleri olur. Öyle ki, ellerinde içli Kobuzlariyle köy köy, yer yer dolaşan bu açık özlü, duygulu ozanlar nerede bir güzel görürlerse ona vurulur; yurdun ayrı ayrı bucaklarındaki ayrı ayrı güzeller için tuyuğlar söylerler. başlarından ve içlerinden geçenleri açığa vururlar.

Böylelikle bir yurd kızı için söylenen bu tuyuğlar budun arasında yayılır. Bilinmez kimseler elinden katılan yeni parçalarla zenginleşir. Ünlü ozanın sevgisi ve bu sevgi uğrunda başından

---

*[1] Genc Osman hikâyesi yalnız Anadolu'da kurulmuş değildir. Bu hikâyenin Bağdad ve kırım alanında da kurulmuş çeşidleri vardır. Üniversi-*temizin saygılı ve bilge profösörü Bay Fuad Köprülü bu hikâyenin değişik alanlardaki değişik çeşidlerini halk hikâyelerinin kuruluşları üzerindeki değerli düşünceleriyle birlikte yazmış ve yaymıştır.

Bakınız : Or. Prof. Dr. Fuad Köprülü : 1—Kayıkçı Kul Mustafa ve Genc Osman hikâyesi. İstanbul, Evkaf matbaası. 1929

2— Kayıkçı Kul Mustafa ve Genc Osman hikâyesi hakkında yeni vesikalar. Adsız mecmua sayı : 10.

[2] Bakınız : Prof. Dr. Fuad Köprülü. Erzurumlu Emrah. İstanbul Evkaf matbaası. 1929

geçen oluşlar geniş bir sevgi ve yanıklık hikâyesi olarak dildendile, ağızdanağıza dolaşmaya başlarlar.

Bay Fuad Köprülü'nün „Erzurumlu Emrah" adlı izerinde [2] „Emrah ve Selvihan" hikâyesi bu çeşid hikâyelerin doğuşu için özlü bilgiler verdiği gibi gene bu çeşidden olarak Bay Pertev Nailî'nin; „Kerem ile Aslı" hikâyesini, Kerem adlı bir ozanın kendi tuyuğlarından doğma, hikâyeleşmiş bir budun destanı sayması da çok yerinde bir görüş taşımaktadır. [1]

Öyle, ki Bay Pertev'in de bu arada andığı Âşık Garib, Âşık kurbanî, Karacaoğlan, Emrah gibi ozanlar için dillerde gezen bir çok hikâyeler hep bu yüzden doğmuş hikâyelerdendir.

Bu örneklere Dadaloğlu. Elbeğlioğlu ve daha bir çok ulusal ozanlar için söylenilmekte olan güzel hikâyeleri de katarsak bu çeşid hikâyelerin kuruluşları üzerindeki düşünceler bir kat daha sağlamlaşmış olurlar. [2]

III

Halk hikâyelerinin bu iki bellibaşlı çeşiddeki doğuşlarından başka bir de klasik doğu edebiyatının genel edebiyatımız üzerindeki izlerinden ve bu izlerin budun deyişlerine de girişlerinden ortaya çıkmış hikâyeler vardır.

İlk ve en güzel örneklerini Acem ozanı Genceli Nizamî'de gördüğümüz bu İslâm hikâyelerinin en bellibaşlıları Leylâ ile Mecnun, Yusuf ve Zeliha, Hüsrev ve Şirin, Vâmık ve Azra, İskendernâme gibi klasik, manzum hihâyeler (mesnevî) lerdir.

Klasik edebiyatımızda Şeyhî'lerin, Nevaî'lerin, Fuzulî'lerin de üzerinde işledikleri bu mesnevîler yalnız bir tek ozan eli ile yazılmamış; ayrı ayrı asırlarda bir çok ozanlar bu birleşik kongu (Mevzu) lar üzerinde çalışmışlardır.

Böylelikle geniş ve ölmez

---

(1) Bakınız : Pertev Nailî : kerem ile Aslı hikâyesi ve Âşık kerem. Adsız mecmua sayı: 17. Yüz: 157. Ve Köroğlu destanı. Yüz: 4—6. İstanbul. Evkaf matbaası.

[2] Adana alanındaki halk edebiyatı virimlerini araştırarak yayımlar yapan Bay Ali Riza'nın (Tarsus) ve (Türk Sözü) gibi buralarda çıkan gazete ve mecmualarda değerli yazıları vardır. Bakınız : Ali Riza. Cenubta halk şâirleri. Türk Sözü gazetesi. Dadaloğlu : Yıl. 1932. Sayı 2265—2269. Ve Elbeğlioğlu. Yıl: 1932 Sayı 2247—2263

ünler kazanan bu dinsel, mistik ve lirik sevgi (masal) ları halk edebiyatımız arasında da yayıl mış ve gene o konguyu ve o adı taşıyan halk hikâyelerini doğurmuştur.

Kerem ile Aslı, Âşık Garib gibi ulusal Türk hikâyelerinde aruzla yazılmış parçalarla kar-karşılaşılmazken Leyla ile Mecnun, Ferhad ile Şirin gibi halk hikâyelerinde aruzla yazılanlar parmak sayısı ile yazılanlar kadar yer tutarlar..

Budun ozanlarının daha 16 ıncı asırdanberi divan yollarına saparak aruzla da tuyuğlar yazdıkları düşünülürse bn hikâyelerdeki aruz parçalarının ne yüzden söylendikleri ve bu ceşid hikâyelerin nasıl doğup yayıldıkları kendiliğinden anlaşılmış olur.

IV

Klasik mesnevîlerin budun arasındaki izlerinden doğan bu üçüncü çeşid hikâyelerden başka birde kongu (mevzn) bakımından bunların tıpkısı olmıyan ancak kuruluş ve yayılışları yönünden onları andıran bir hikâye çeşidi daha vardır.

Bu sonudcular doğrudandoğruya Türkellerinin ayrı ayrı bucaklarındaki küçük ve yerli verimlerdir.

Bir köy düğünü, iki köy çocuğu arasındaki acıklı bir sevgi ve daha buna benzer birtakım yerli oluşlar bu çeşid hikâyelerni sonsuz kaynaklarıdır.

Bu küçük ve yerli oluşlar bir de, genel olarak parmak sayısı ile söylenen sevimli türkülerle canlandırılırlar ki bizim burada söylemek istediğimiz bunlar değildir.

Bizim söylemek istediğimiz hikâyeler ya klasik mesnevîleri ya da üçüncü çeşid halk hikâyelerini tanıyanların verimleridir, ki bunlar Âşık Garib, Kerem ile Aslı gibi öz Türk verimlerinden çok Ferhad ile Şirin, Leylâ ile Mecnun gibi az çok İslâm ideolojisini taşıyan ve klasik kültüre yabancı olmıyan hikâyeleri andırırlar.

Aralarında parmak sayısından başka aruzla da yazılmış parçalar bulunduğu gibi, az çok dinsel-mistik bir iç yaşattıkları da sezilir.

Şu demek ki, bunlar bir bakımdan üçüncü çeşid halk hikâyelerinin benzeridirler. Ancak kongu ve tipleri o klasik kongu ve tipler olmadığı, daha çok yerli ve günlük oluşların ve tiplerin hikâyeleri oldukları için onlardan ayırd edilebilirler.

Bir de bu hikâyeler dar sınırlar arasında kaldıkları, bir

Yurd Şiirleri

Yaşayan Ölülerimize

Bugün bakın telâşsız, bugün gözümüz yaşsız.
Bugün bu yüksek yere size ermeğe geldik
Bu günü dün yaratan eri görmeğe gelik . .

Meriç sizden aldığı güçle taşkın akarken
Yurdumun toprağında kanınızdan renk varken
Bugün size burada yemin vermeğe geldik .

Gün her zaman ufukta kızıl doğacak yine
Doğu rengi uyacak bayrağımın rengine
Yurdumuzda sadece iki yol tanınacak .

Biri yurdun üstünden güneşe uzayandır.
Biri iycab ederse yanınıza varandır .
Yurdumun üstü, altı tertemiz kalacaktır .

Sizler ki kanımızda şefaklar yarattınız .
Sizler ki Türk olmanın değerine taptınız ;
Bugün sizi burada kutlulamaya geldik .

Türk gençlerinin kalbi granitten bir yardır .
Bu yarın en içinde „26 MART„ vardır .
O „ 26 MART„ ki kanınızla yazıldı .

---

köy ve alanının yerli verimleri oldukları için ötekiler kadar genişleyememiş, tanıumamışlardır.

İşte bizim bu araştırmamızın özünü kuran „Hikâyei Ferhad ve Şerife„ de bu dördüncü çeşid hikâyelerdendir.

FERHAD ile ŞİRİN ve FERHAD ile ŞERİFE HİKÂYELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Araştırmamızın özünü kuran ve eski bir cönkte yazılı bulunan [1] bu Ferhad ile Şerife H. hikâyesi bir kaç bakımdan Ferhad ile Şirin'in izlerini taşımaktadır.

Yazılışındaki dilden ve yürüyüşündeki izlerden Rumeli alanında kurulmuş olduğu anlaşılan bu yerli hikâyenin Ferhad ve Şirin ile olan yakınlığını gösterebilmek için her iki hikâyeyi burada kısaca karşılaştırıyoruz :

- Arkası var -

NİHAD SOM YARKIN

(1) *Tek yazılısı bendedir.*

Bugün size burada yemin vermeğe geldik .
„ 26 MART „ birdir bir daha olmayacak
Saygı değer Şehidler size secdeye geldik .

E. K. M. M.
İRFAN ÜKİL

Yurd İçin Ölenlere

Kulağımda en ulu bir ses ve nefes gibi ,
Bilmiyorum kaynağı nerede bu oğuz sesin ? . .
Göklerde ince nurlar beliriyor ses gibi
Şehid misin yoksa sen, nurdan bir ilâh mısın ?

Kızıl ruhun önünde ta benliğim eriyor ,
Bana bir ses geliyor, bir nefes yükseliyor .

İçim kanıyor birden , dudaklarım gülerken ,
Bana azab veriyor , gökten mâsum bakışın
Dün hız alan kanından su gibi kanlar döken ! . .
İçime acı verdi senin yerde yatışın .

Benliğim görünmeyen varlığınla eriyor ,
Bir nefes kayboluyor , bir ilâh yükseliyor .

Bak sana ne diyorlar , şu ince minareler ,
„Senin oğuz ruhunu bulmak için yükseldik . „
Billûr sular ağlarken her gece minareler ,
Diyorlar : „Aziz ölü , kalk Biz de dile geldik ! . . „

Gökte güneş sönerken varlığın yükseliyor ,
Nefesin söndü fakat senden bir ses geliyor !..

26 MART . . . bugün sen göklere yükseldin ,
Seninle öğünürüm yaksa da bu ayrılık ! . .
Neden gene karşıma neden kıpkızıl geldin ? .
Dinle tapınanları sana ey ulu varlık ! . . .

Ululaşan yurduna kızıl yüzün gülüyor ,
Oradan ses geliyor , oradan ses geliyor ! . .

E. K. M. M.
REBİA

SİNAN İÇİN

- Sinan günü söylevlerinden -

Medeniyet tarihimize ölmez izerler hediye eden Ulu Sinan'ın ölümünün 347 inci yıldönümünü anmak için toplandık.

Elindeki kılıçla, sınırlarda yurdunu koruyan bir asker ve sonra kılıcını kalemi ile değiştirerek bize ölmez izerler bırakan bir san'atkâr : İşte Sinan.

Öyle izerler ki Garblıların san'at ilâhı diye taptıkları „Mikel Anj" ın izerlerini kolayca tenkid eden ağızlar bu izelerle karşılaşınca şaşkına dönüyorlar ve gayriihtiyarî : „—Bu izer kul yapısı olamaz !" diyorlar. Cevab verelim : Bu, elbette kul yapısı olamaz. Çünkü o, ömründe kulluk nedir bilmeyen Türk'ün yapısıdır.

Her millet evrensel dehaları kendinden saymak ister. Fakat Sinan bu ölmez izerleriyle daima „Ben Türk'üm ve Türk'ünüm" diye haykırırken; onu hâlâ kendilerinden saymak cüretini gösterenlere gülmekten başka hiç bir cevab verilemez.

O Sinan ki yurdunu korumak için İran ortalarında, Suriye çöllerinde, Makedonya ovalarında kılıç salladı.. Ve sonra adını sonsuzluğa işleyen izerlerini yarattı. Bunlar ortada dururken hâlâ Sinan bizimdir yaygaralariyle kulaklarımızı tırmalayan saygısızlara Sinan'ın ulu ruhuna hürmet etmelerini emrederiz.

Türk'ün batı sınırlarında dört çelik süngü gibi göklere uzanan bu minareler ve bu dağ gibi kubbe buraların ezeldenberi Türk olduğunu ve Türk izerleriyle dolduğunu ebede kadar da Türk kalacaklarını bütü cihana haykırmak için dikilmişlerdir.

Ülkemizin batı bekçilerinin en ünlüsünü yaratan Ulu Sinanın ölmez ruhuna sonsuz saygılar,

Lise Edebiyat şubesi
SUAD BERKMEN

«YAVRU» YA DEYİŞLER

Kışta çiçek açan portakal ağaçlariyle bezenmiş memleket gördün mü çocuğum ?..

Çiçeklerin balını almak için onlara teraneler vızıldayan arılara hiç dikkat ettin mi yavrum?.

İlkbahar sabahlarında gözlerinden renk çalmış menekşeler üstünde titreşen şebnem taneciklerini hiç seyrettin mi meleğim?.

* * *

Kışta çiçek açan portakal ağaçlariyle bezenmiş memleket, senin beşiğindir çocuğum !..

Çiçeklerin balını almak için onlara teraneler vızıldayan arılar, senin ruhundur yavrum !..

İlkbahar sabahlarında gözlerinden renk çalmış menekşeler üstünde titreşen şebnem tanecikleri, senin gözyaşlarındır meleğim!..

Lise Edebiyat şubesi
Afganlı *FAKİR MEHMED*

Bir haykırış

(Bir haykırış) : Sahife 44; Edirne Vilâyet matbaası; 1934 Fiati 30 Kuruş.

Genç şairlerimizden M. Uluğ yazdığı şiirlerinin bir kısmını toplayarak bir küçük kitab halinde çıkardı. Kitabın adı (Bir haykırış) tır. (Bir haykırış) orta hacimde yirmi kadr şiiri ihtiva eden bir demettir. Bu demet bir heyecan buketidir. Demeti dinç bir ülkü, derin bir milliyet heyecanı, samimî bir yurd sevgisi süslemiştir. Bu yüksek ülkülü gencin şiirleri de kendisi gibi temiz ve heyecanlıdır. Şairin en kuvvetli cephesi ve diğer arkadaşlarından ayrılan biricik vasfı mariz melânkolik olmayışıdır. Şair acuna dumanlı gözlerle bakıp hayatı kendisi ve sevgilisinden ibaretmiş gibi görmüyor. İlhamlarını yurdnnun bağrından alıyor ve haykırıyor :

Gönül vermedim ben yalnız bir kadına,
Âsıl sevgilimin (vatan) derler adına.

En güzel, en hisli şiir bu iki mısradaki ruhu taşıyan nağmelerdedir. Yüksek bir ülküye iymanla sarılanlar cinsî aşk telkin eden felsefeyi kabul etmezler. Bu felsefe miskinlerin tesellisi, züppelerin eğlencesidir. Hayatı bir savaş kabul edenlerin amacı, ülküsü yurd aşkıdır :

Aşkım
Ezelden gelir, ebede gider,
Bir Bozkurdun oğluyum
Bende (Ben) lik ne gezer

Bugün inlerken
Derinden
Dertleriyle yurdumun ben
Belki sesimi kimseler duymayacaktır
Ve belki mezarım da
Issız bir köy yamacında
Taşsız kalacaktır !

Ferağat, daima ferağat, ülkülerin en büyüğü, aşkların en ölmezi de budur. Şair vatan sevgisini, milliyet aşkını her türlü aşka değişmeyerek gür sesiyle:

Ben
En
Gür sesimle
Durmadan
Her zaman
Haykıracağım.
Haykırmadan
Savaşmadan
Geçerse bir anım
Billââââh alçağım

Diyor ve bu suretle andiçiyor.

Kitabın herhangi bir sahifesini çevirecek olursak ayni haykırışları duyarız :

Yamanlar toplandık, verdik elele,
Züpbeler geride kalsın diyoruz,
Ölümden korkmayan gelsin bizimle
Yurduna bağlanan er istiyoruz.

Şairin bir vasfı da köycü oluşudur. Türk demek köylü demek olduğunu biliyor.

Köylüyüm adıma köylü diyorlar,
Gönlüme eş olan ırmaklar vardır.
Şarkımı söylüyor haykıran rüzgâr,

Derdimi dinleyen topraklar vardır.

§

Herkesten bağlıyım güzel vatana,
Sevgilim pulluktur taptım sapana,
Nasıl kaptırırım yurdu yabana,
Soyumda sayısız yamanlar vardır.

Görülüyor ki şair şiirlerini bir gaye için yazmıştır. Ülkü için san'at yapmıştır. Zaten bizi sevindiren de budur. Şimdiye kadar çıkan sayısız şiir kitapları gördük, okuduk. —Bunların bir kaçı müstesna — yüzlercesinin kara gözlü, fidan boylu sevgilileri ya ölmüştür, ya vefasızdır, veyahud da uzaktadır. Halbuki M. Uluğun sesi bize pek erkek çe geldi.

Kitabın diğer bir hususiyeti de millî tarza ehemmiyet verişidir. Şairin bu cephesi de muvaffakıyetlidir. Şair halk edebiyatını benimsemiştir. Bu ruh bilhassa mânîlerde göze çarpmaktadır. Bu mânîlerde bir çok tanınmış hece şairlerimizin mânîlerinden başka bir ruh var. Onlar daha çok kadın aşkını terendüm etmiştiler. M. Uluğun mânîleri ise yurd aşkıyla yuğurulmuştur.

Anlat nesin bir gül müsün ?
Yoksa çılgın bülbül müsün ?
Yurdum kadar sevdim seni
Koklanacak sümbül müsün ?

Son olarak şair tabiati de sev miştir. Ressamdır. Yur dun muh telif köşelerini san'atkârca bize aksettirmiştir:

Gökün sükûtunda bir dul hissi var.
Akşamın rengini emiyor sular.
Perişan gönüller kaldı yarına.
Alevden farkı yok artık güllerin,
Örtüsü mâtemdir şimdi her yerin
İçli duygularla yanıyor Meriç !

Küçük bir tahlilini yaptığımız bu kitab hakkında fazla söz söylemiyeceğiz. Çünkü bu kitab genç şairin ilk eseridir. Yalnız ben burada bir iki noktaya işaret etmek isterim.

1— Şair teknik itibariyle hatalara düşmüştür. 2—Kitabda benzer ve söylenmiş mısralara biraz fazlaca rasgeliyoruz. 3—Şair pek fazla tesir altında kalmıştır.

Üç madde altında topladığımız bu kusurların sebebini araştıracak olursak, en başta ve en mühim nokta şairin aceleciliğidir. Evet bu nokta mühimdir. Şimdiye kadar neşredilen bütün kitablarda bu noktayı görüyoruz. Yazılan eserler, neşredilen şekiller sabır ve sebatla işlenmiyor. Halbuki sabretmek, yazılan şeyleri tekrar, tekrar okumak, sebat etmek, olgunlaşmak, tecrübe kazanmak ve ondan sonra neşrini düşünmek. Biz bu kusuru yalnız „M. Uluğ" da görmüyoruz. Bütün muharrirlerimizde, şairlerimizde, san'atkârlarımızda görüyoruz.

Ancak. kendisinde kuvvetli şiir yazmak kabiliyeti sezdiğimiz M. Uluğ'un bilhassa yukarıdaki noktalara da riayet ettiği takdirde muvaffakiyeti muhakkaktır.

Netice itibariyle kuvvetli ülkücü, coşkun heyecanlı olan, samimî köy sevgisini haykıran genç şairi hep birden kutlularız.

E. E. M. M.
OŞMAN MOYUNÇUR

Köy armağanları

Köycülük

Köycülük; gösteriş değil inanış, bir iniş değil çıkıştır. İnkılâp köyde doğar, köyde büyür. Halkın ruhuna inmeyen inkılaplar köksüz bir ağaç gibidir; yaşayamaz. Okuyucularım iyi bilsinler ki köylü, özünden inkılâpçı, bizden daha çok cumhuriyetçidir. O, kendine düşen vazifeyi kavramış, inkılâbın tadını almıştır. Misaller çok,.. Fakat ben size en küçüğünü vereyim :

Avaraz köyüne iniyorduk; sürüsünü bayıra salmış ak saçlı, bakır yüzlü, yetmişlik bir çobanla karşılaştık. Bizim muallim olduğumuzu sezince içini çekerek aynen şunları söyledi : „Mektebimizi bıldır kapattılar; açılacak maçılacak dedilerse de dibi çıkmadı.. Oğullarımızın hâli ne olacak be bayım ? !..„ Bu ihtar karşısında gözlerim yaşardı, içim dolu dolu oldu.. Tasalanma baba, siz ne istediniz de olmadı, mektebiniz gene açılır, Atatürk sağ olsun, dedim. [1]

Başı dumanlı dağlarda sürüsünü otlatan bir çoban böyle düşündükten sonra Türk Cumhuriyetinin on senede yüz yıllara sığmıyan işler başardığına kimse şaşmamalıdır. Felsefenin ideal insan diye aradığı tip, işte bu ak saçlı bağrı yanık çobanın ta kendisi ve onun varlığıdır.

Köylüyü arkada bırakıp da ilerlemenin imkânı yoktur. Zira, belimiz ona bağlıdır. Türkiye'de herşey köylü için, köylü herşey içindir. Onu görgüsüzlükle, bilgisizlikle suçlandıran bazı münevver gafiller olabilir. Bunlar,

[1] Temennilerimde isabet varmış. Çok geçmeden Avaraz mektebi açıldı. Bu açılışa özü gibi sarılan Valimiz Özdemir Salim'e köylü namına teşekkürlerimizi ne kadar tekrarlasak azdır.

DÜZELTME : Bu sayımızın 21 inci yüzünde ikinci direğin dokuzuncu satırındaki cümle :

(En eski doğu masallarından alınmak ve hele İran edebiyatında oldukça eski bir mazisı bulunmakla beraber derlitoplu olarak ilk ve en güzel örneklerini İran ozanı Gencəli Nizamide gördüğümüz) şeklinde olacaktır.

KOOPERATİFİ ÖNCE KÖYLÜLER İYCAD ETMİŞTİR

Kooperatifi evvelce köylüler kurmuştur. Bakınız anlatayım :

Şehirden 8—10 saat uzakta bir köy varmış. Köylülerin hemen hepsi yağlarını, yumurtalarını satmak, pazardan tuz, sabun vesaire almak için her hafta şehre inerlermiş.. İçlerinden Kurtuluş dayı adında uslubaşlı bir adam çıkmış. Komşularını toplamış. Onlara demiş ki : Yahu yarım kilo yağ, on yumurta satmak için pazara gidiyoruz diye sekiz saat giderken, sekiz de gelirken tamam (16) saat yol yürüyoruz. Elli kuruşluk şey satarsak bunun on kuruşunu hancıya, beş kuruşunu kahveciye bırakıyoruz. Üstelik iki gün de işimizden kalıyoruz. Büyük bir iş başarmış gibi yorgunargın köye zor dönebiliyoruz. Bu, -çekilir, dayanılır bir şey değil.. Artık cana taketti !.

Ben bu işe bir çare düşündüm. Sizi ondan ötürü konuşalım, sözleşelim diye çağırdım. Sözümü iyi dinleyin, lafıma kulak verin hepimiz için hayırlı olacak. Düşündüklerim aklımızın eremeyeceği kadar güç değil. Hemen işe başlayalım. Pazara sıra ile gidelim. Bu hafta pazara hepimiz gitmeyelim, Doğan çavuşla Keskin onbaşı, bir de Akıncıların Ayşe gitsinler..Biz yumurtalarımızı sayalım, yağlarımızı tartalım onlara verelim, pazardan ne aldıracak isek söyleyelim. Onlar, bizim satılacak şeylerimizi satsınlar, alınacak şeylerimizi alsınlar köye dönsünler. Biz de çiftimize, çubuğumuza, işimize gücümüze ba kalım !

Bütün köylüler Kurtuluş dayının bu düşüncesini hemen kabul etmişler vc çok beğenmişler, hep birlik olmuşlar, bir araba

---

köylüye karşı borçlarını ödemeyen veya ödemesini bilmeyen ülküsüz zavallılardır. İnkılâbın en korkunç düşmanı da bunlardır. Köylüden önce bu gibilerin gözlerini açmak, içlerini düzenleştirmek lâzımdır.

Köylü bizden ne istiyor biliyor musunuz ? (İşimizin düştüğü kapılarda bizi azarlamasınlar, güler yüz tatlı dil göstersinler.. Mağazada, dükkânda, çarşıda, pazarda bizi aldatmasınlar,.. Okumuşlar ayağımızın çarığına bakarak bizi yadırgamasınlar ve bizi düzme laflarla, yalandolanla atlatmasınlar.. Elimizden tutnp bize yol göstersinler, öğüt versinler !!.) İşte onların dedikleri topu topu bu... Kendi hakkından bu kadar çok fedakârlık ederek en aza kanaat eden bu asîl ruhlu insanların isteklerini içimizde hâlâ yapmayanlar varsa onların da yüzlerine tükürmeli !..

VASFİ ÇOBANOĞLU

almışlar, başlamışlar işe.. Gelzaman gitzaman işleri ilerlemiş.. araba bir iken.. iki olmuş, üç olmuş; derken köylüler almış yürümüş. Köy olmuş bir şehir..

Bir kaç sene sonra Kurtuluş dayı bir gün gene komşularını toplamış, ağalar işler tıkırında amma fakat ben yeni birşey daha düşündüm, deyince bütün köylü : Aman Kurtuluş dayı can senin elinde, ağzından çıkan Allah lafı gibi şifalıdır, söyle, kulağımız sende, diye yalvarmışlar. Kurtuluş dayı bu sefer de şöyle anlatmış : Köyümüzde bir dükkân açalım, fakat bu dükkân birimizin değil, hepimizin olacak.. Herkes gücünün yettiği kadar bu dükkânı düzmek üzere para versin, isteyen yağ, yapak, arpa, buğday.v.s. gibi mal versin. Bu toplanılan şeyler dükkânın sermayesi olsun. İçimizden birisine de aylık ile dükkânın hesabını tutturalım; dükkânda otursun işi yürütsün. Her iş bir elden görülsün. Yıl bitiminde payımıza göre dükkânın kazancını aramızda üleşiriz.

Bütün köylüler bu teklifi de sevinçle kabul etmişler. Bir kaç gün içinde köyde koskocaman bir dükkân açılmış, işte bu dükkân dünyada kurulan (İlk Kooperatif) olmuştur. Çok geçmeden kooperatif büyük işler başarmağa başlamış. Köylünün sütlerini toplamış peynir yapmış, buğday, yapak' yağ vesaire gibi şeyleri almış toptan satmış. Böylelikle herkesin yüzü gülmüş, kesesine para girmiş. Köyde bir tek fakir kalmamış.

Bunu gören diğer komşu köyler de bu işe imrenmişler, ağızları sulanmış, yalvarmışlar, yakarmışlar, bizi de ortak alın demişler. Bu suretle o taraftaki bütün köyler birleşmiş, ortakların sayısı çoğaldıkça çoğalmış, dükkânın sermayesi artmış, şehirlerde bile eşine az raslanır büyük bir mağaza meydana gelmiş. O dükkân sayesinde o köy ler bugün dünyada parmakla gösterilecek zengin ve büyük bir şehir gibi olmuşlar..

İşte köylü kardeşler, kooperatif, bir kaç kişinin para veya mallarını birleştirerek beraberce işletmesi ve bir elden iş görme sinden başka birşey değildir. Siz de birleşin, kaynaşın, sokulun birbirinize, keseler bir araya gelince kocaman bir kasa olur. Bir elin sesi çıkmaz. Sürüden ayrılanı kurd kapar yahu !..

VAsFİ ÇOBANOĞLU

Erolan ekmeğini taştan çıkarır

Bazı adamlar, işler tıkırında gitmiyor, diye işsizlikten, para sızlıktan kru geçerler. Armud piş agzıma düş der gibi her şeyin kendikendine oluvermesini, paraların yuvarlana yuvarlana gelerek keselerine doluvermesini beklerler. Kazanmanın yolu yokuş diyenler şu lafıma kulak versinler :

Edirne'de bir kilo elma 30-40 kuruştur. İyi soy şeftaliler, kayısılar zamanında 40-60 kuruşa kadar satılır. Vişne, kiraz 40-50 kuruştan başlar on kuruştan aşağı düşmez. Herkesin alaya aldığı beşbıyık muşmula bile nazlana nazlana satılır, en bol zamanında kilosu 15 kuruşa kapışan kapışana gider. Üzümü, ayvayı, narı, kızılcığı da siz hesaplayın..

Ey köylü dayılar! Şimdi Allah için düşünün. Bu meyvaların bir çoğu Edirne'ye dişardan geliyor. Kayısının kilosu 50-60 kuruşa satılan bir yerde insan parasızlıktan ağlar mı? Hiç bir şey bilemezsen, aşılanmış bulup dikemezsen, al eline kazmayı tarlanın bir köşesine yirmi otuz çekirdek ek.. O, kendikendine biter, büyür. Senden ekmek aş istemez. Kurak zamanlarda dibine bir kova su dök kâfi.. İki üç sene sonra hiç yoktan kocaman, yemyeşil, zümrüt gibi ağaçlar meydana gelir. Dallarında altın topu gibi elmalar, şeftaliler, kayısılar, armudlar... olur. Hem; gölgesinde yan gel yat keyfine bak, hem sat para kazan..

Önümüz bahar, sözüme parmak basın. Bulun biraz meyva çekirdeği. Ekin bir kenara,.. Hem köyünüz cennete döner, hem cebinize para girer yüzünüz güler. Trakya topraklarına adam diksen biter, Kuru bir kazık çaksan dal budak salar. Hele Meriç boyundaki köylerimiz.. Buralarda meyva yetiştirilse bütün dünyaya yeter.. Daha ne duruyorsunnz, kimi bekliyorsunuz!

Köylü kardeşler; olurya içinizde ağaç yetiştirmesini istediği halde bilmediği için yapamayanlar vardır. Bunun için size bir kolaylık göstereyim. Gelin hükûmete.. Çıkın Ziraat müdürünün odasına.. Hiç sıkılmadan, irkilmeden ondan isteyeceğinizi isteyin, soracağınız olursa sorun.. Kimden çekiniyorsunuz! Hükûmet sizin işinizi görüp gözetmeği canüyürekten istiyor ve hattâ sizi bekliyor. İsteyin be yahu, vaz geçin bu çekingenlikten.. Bu kadar kolaylık gösterildiği halde siz hâlâ elinizi böğrünüze dayayup da fiğ yemiş güvercin gibi sayıklar durursanız içimize derd olur.

Vasfi ÇOBANOĞLU

HALKEVİNDE KÖYLÜ ile YAPILAN

ŞU YÂRENLİKLERİ İŞİTMEYENLER OKUSUN..

Köylü kardeşler : Hükûmetin yaptığı yasaya göre Türk'ler arasında ağalık, efendilik. beylik, hacılık, hocalık laflarının konuşulması yasak edilmiştir. Zengin fakir,kadın erkek birbirine denkolmuştur; aralarında iğne ucu kadar aşağlık ve yukarlık yoktur. Ne idi o eski zamanlar, bir köylü, zenginlerle okumuşlara aman beyim kulun olayım, ayağını öpeyim, can senin elinde, boynum kıldan ince ne dilersen yap, derdi !.. Atatürk sağ olsun, bizi şunun bunun boyunduruğundan kurtardı. Kimse kimseden aşağı tutulamaz, Türkler bir ananın kuzusudur, dedi; kesti attı..

Bundan sonra okumuş olsun, cahil olsun, vali olsun, amele olsun bütün erkeklere (Bay), kadınlara da (Bayan) diyeceğiz. Bay, Bayan lafları bizim eski atalarımızın laflarıdır.

* * *

Size bir lafım dâha var : Haniya eskiden paşa maşa der dururduk, o laflar da kalktı. Karadaki askerlerin paşalarına (General), denizdeki askerlerin paşalarına (Amiral), kara ve deniz askerlerinin müşürlerine (Mareşal) diyeceğiz. Meselâ : Müşir Fevzi paşayı, Mareşal Fevzi Çakmak; İsmet paşayı, General İsmet İnönü diye anacağız.

* * *

Yahu dayılar ! Çakmak, İnönü filân dedim de aklıma geldi. Hükûmet geçenlerde bir yasa yaptı. Türkiye'de herkes bir soy adı alacak. Görüyorsunuzya Gazi Babamız (Atatürk) soy adını almış, Mareşal Fevzi, Çakmak diye anılmış..

Herkes iki sene içinde mutlaka bir soy adı alarak kafa kütüğüne yazdırmaya borçludur. Vakit geçirmeyin, tezelden bir soy adı seçin, kafa kütüğüne yazdırın. Bu, zor bir şey değil. Meselâ : Meriç, Doğan, Bulut.. ilâ.. gibi işkilsiz Türkçe laflardan birini beğenin, hükûmete haber verin olur, biter..

İsterseniz pazara gelince Halkevi Köycülük komitesine uğrayın, sorun, yahut haber salın. Orası size her türlü kolaylıkları ve yolları gösterir.

Vasfi ÇOBANOĞLU

10

Kuruş

Dizildiği yer : Suhulet Basimevi — Edirne
Basıldığı yer : Vilâyet " "